

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาการเรียนรู้ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายตัวเอง ของชาวชุมชนในเขตชุมชนแออัด 5 ธันวาทศปาลนครเชียงใหม่วรรวมทั้งศึกษาสภาพการของการเผยแพร่ความรู้และสื่อในชุมชน ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการซื้อขายตัวเองของชาวชุมชน ในขณะเดียวกันก็ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลเกื้อหนุนและส่งเสริมให้คนมีการซื้อขายตัวเอง เพื่อนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวชุมชนในชุมชนนั้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารโดยเฉพาะแนวคิดและทฤษฎี ที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับการซื้อขายตัวเองของคนในชุมชนแออัด ซึ่งได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม การดูแลรักษาตนเอง และพฤติกรรมสุขภาพ นอกจากนี้ยังได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อนำไปกำหนดเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษา และเนื้อหาในการเก็บข้อมูล

2. การเข้าพื้นที่

การเข้าพื้นที่ที่ 2 ระยะคือการเข้าไปศึกษาปรากฏการณ์ ซึ่งดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ และการเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการอย่างเป็นทางการดังนี้

2.1 การติดต่อผู้นำชุมชน

ผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชน 5 ธันวาทศ โดยได้แนะนำตัวว่าเป็นนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และขออนุญาตเข้ามาศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการซื้อขายตัวเองของชาวชุมชน เพื่อต้องการทราบถึงว่า คนในชุมชนรับทราบข้อมูลข่าวสารในเรื่องยามาจากแหล่งไหน ซึ่งผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยผู้นำชุมชนได้ประกาศเสียงตามสายแจ้งว่าจะมีนักศึกษาชื่ออะไร จะขอเข้ามาเก็บข้อมูลกับคนในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องอะไร เพื่อให้ชาวชุมชนรับทราบ และภายหลังผู้นำชุมชนยังได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนให้ผู้วิจัยฟังด้วย

2.2 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้พยายามเข้าไปในชุมชน ในช่วงเย็นวันธรรมดา และวันเสาร์อาทิตย์ เพื่อแนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้ามาของผู้วิจัย พบปะพูดคุย

ทักทายกับคนในชุมชน พยายามเข้าบ้านโน้นบ้านนี้ พร้อมสำรวจข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชนถึงสภาพบ้านเรือน ความเป็นอยู่ เนื่องจากชุมชน 5 ครัวอยู่ในตัวเมืองการเดินทางจึงสะดวกไม่ลำบาก จนชาวชุมชนคุ้นเคยและได้แนะนำให้รู้จักกับผู้นำอีกท่านหนึ่งซึ่งมีบทบาทเป็นอย่างมากในชุมชน คือเป็นผู้นำกลุ่มพัฒนาสตรี ซึ่งท่านได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีในเรื่องข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในชุมชน รวมทั้งกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข(อสม.) ด้วย และภายหลังผู้นำกลุ่มพัฒนาสตรีผู้นี้ ได้แนะนำให้ผู้วิจัยไปหาประธานกลุ่มอสม. เพื่อได้รับทราบถึงลักษณะการทำงานของกลุ่มซึ่งกลุ่ม อสม.นี้จะเน้นไปในเรื่องการดูแลสุขภาพและโยงถึงเรื่องการใช้ยาด้วย เพราะได้รับการอบรมจากเจ้าหน้าที่เทศบาลนั่นเอง นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน เช่นวันพ่อ วันแม่แห่งชาติ และงานประเพณีสำคัญเช่นวันลอยกระทงและวันสงกรานต์ ซึ่งชาวชุมชนจะใช้ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) เป็นที่จัดงานของคนในชุมชน โดยทุกๆ งานจะเน้นให้เด็กในชุมชนแสดงความสามารถในการเล่นดนตรีพื้นเมืองที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ มีการทำอาหารมาจัดเลี้ยงคนในชุมชน และช่วยกันพัฒนาชุมชนโดยการขุดลอกลำคูไหล ทำความสะอาดบ้านเรือนรวมทั้งถนนหนทางเข้าชุมชนด้วย ซึ่งผู้นำกลุ่มพัฒนาสตรีผู้นี้ได้พยายามส่งเสริมสนับสนุน โดยการขอเงินทุนจากแหล่งต่างๆ ในการจัดหาครูสอนดนตรีและเครื่องดนตรีต่างๆ ให้ผู้วิจัยพยายามค้นหาว่าที่ นอกจากศูนย์ ศสมช. แห่งนี้แล้ว ชาวชุมชนมักจะใช้สถานที่ใดในการรวมกลุ่มกันอีก ก็ได้ค้นพบว่า ร้านอาหารในชุมชนซึ่งมีเหล่าชายทั้งเหล่าดองยาและเหล้ามีหี้อ่างต่างๆ เป็นแหล่งชุมนุมของบรรดานักดื่มบริเวณร้านตั้งอยู่บริเวณกลางซอยและท้ายซอย ถือว่าเป็นแหล่งชุมนุมที่สำคัญของชาวชุมชนเพื่อมาพบปะพูดคุยกันในช่วงเย็น ซึ่งผู้วิจัยก็ได้เข้าไปสั่งอาหารทานและร่วมสังสรรค์ไปด้วย สังเกตเรื่องราวต่างๆ ที่ชาวชุมชนพูดคุยกัน และภายหลังได้มีโอกาสร่วมวงสนทนาด้วยและยังมีสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่เป็นที่ชุมนุมของชาวชุมชนก็คือ สนามเด็กเล่น ซึ่งในช่วงเวลาเย็นชาวชุมชนมักจะอุ้มลูกหลานมาเล่นเครื่องเล่น ซึ่งผู้วิจัยเองในตอนเย็นก็มักจะมานั่งเล่นเพื่อทักทายกับผู้ปกครองเด็กที่สนามเด็กเล่นด้วย เพื่อสังเกตการณ์พฤติกรรมต่างๆ ซึ่งผู้ปกครองเด็กมักจะพูดคุยกันถึงเรื่องราวการชีวิตของแต่ละคน ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และคนในชุมชนให้ฟัง ซึ่งกว่าจะมาถึงขั้นตอนนี้ต้องใช้เวลาอย่างมากหลายเดือน

2.3 ค้นหาผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

2.3.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มระดับล่าง ระดับกลาง และระดับบน โดยการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักนั้น ผู้วิจัยได้ขอให้ผู้นำกลุ่มพัฒนาสตรี นัดชาวชุมชนให้ 6 – 8 คน เพื่อจะทำการกระบวนการค้นหากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการให้ชาวชุมชนที่นัดไว้ได้ 8 คนในภายหลัง โดยใช้สถานที่คือที่ศูนย์

ศสมข. นั่นเอง วิธีการคือให้ชาวชุมชน 8 คน เป็นผู้คัดเลือกคนในชุมชนให้ทั้งหมดให้ผู้วิจัย โดยผู้วิจัยแจกกระดาษให้คนละ 1 แผ่น โดยต้องเขียนชื่อ 15 คนต่อ 1 แผ่น โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มระดับล่าง 5 คน กลุ่มระดับกลาง 5 คน และกลุ่มระดับบน 5 คน และเขียนเหตุผลว่าทำไม จัดอันดับให้บุคคลนั้นอยู่กลุ่มนั้นๆเพราะอะไร ซึ่งภายหลังผลออกมาคือได้รายชื่อของบุคคลที่อยู่ในแต่ละกลุ่มที่ซ้ำกันก็นำมาคัดเลือกชื่อที่ซ้ำกันมากที่สุดของแต่ละกลุ่มออกมา โดยเลือกกลุ่มระดับล่างให้เหลือ 3 คน กลุ่มระดับกลาง 3 คน และกลุ่มระดับบน 3 คน (ชื่อที่เสนอซ้ำกันมากที่สุด) ซึ่งวิธีการแบ่งกลุ่มนี้ ใช้หลักเกณฑ์ของชาวชุมชนเป็นผู้แบ่งให้ โดยดูจากประกอบอาชีพของแต่ละครอบครัวทั้งผู้นำและสมาชิกภายในครอบครัว ดูจากฐานะทางเศรษฐกิจ (ทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ เช่น ยานพาหนะ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ หรือเครื่องประดับกาย เป็นต้น และประเภทอสังหาริมทรัพย์ เช่น บ้านหรือที่ดิน ที่ชาวชุมชนมีไว้ในความครอบครอง ทั้งที่อยู่ข้างในและข้างนอกชุมชน) และดูจากบทบาทและสถานภาพทางสังคมที่ดำรงอยู่ในชุมชน เมื่อได้รายชื่อมาแล้ว ผู้วิจัยก็เริ่มดำเนินการทันที โดยให้ผู้นำกลุ่มพัฒนาสตรีท่านนี้เป็นผู้พาไปแนะนำให้รู้จักบุคคลที่ต้องการสัมภาษณ์ โดยการไปแนะนำตัวไว้ก่อน และเกริ่นนำว่าจะขออนุญาตเข้ามาสัมภาษณ์ในภายหลัง หลังจากนั้นผู้วิจัยได้กลับเข้าไปโดยการเข้าไปนัดวันขอสัมภาษณ์ และถ้าหากกลุ่มเป้าหมายยินยอมให้สัมภาษณ์ภายในวันนั้น ผู้วิจัยก็จะทำการสัมภาษณ์ทันที และเนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งต้องเข้าไปสังเกตและสัมภาษณ์หลายครั้งเพื่อดูพฤติกรรมว่าเปลี่ยนไปจากที่ให้สัมภาษณ์ในครั้งแรกหรือไม่ จึงต้องขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักในการที่จะมาขอสัมภาษณ์อีกหลายครั้ง ปัญหาที่พบในขั้นนี้ก็คือชาวชุมชนจะกลับเข้ามาในช่วงเย็น คือหลังจากเลิกงานซึ่งส่วนใหญ่ออกไปประกอบอาชีพในตัวเมือง ถ้าไปตอนกลางวันก็จะพบแต่กลุ่มที่มีธุรกิจอยู่ในชุมชน เช่น ร้านขายของชำ ร้านขายอาหาร ร้านเสริมสวย เป็นต้น

2.3.2 ผู้ให้ข้อมูลประกอบ คือสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงานฯ ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีพฤติกรรมการใช้ยาตามที่บอกผู้วิจัยหรือไม่ และตัวสมาชิกในครอบครัวเองซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้ให้ข้อมูลหลักมากที่สุดได้มีการซื้อยาใช้เองเลียนแบบตามผู้ให้ข้อมูลหลักหรือไม่ เพราะสาเหตุอะไร รวมทั้งผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงานที่ถูกอ้างอิงชื่อ ในฐานะเป็นผู้แนะนำให้ยาให้กับผู้ให้ข้อมูลหลักด้วย

2.3.3 เจ้าของร้าน หรือผู้ขายยาที่ใกล้เคียงชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลเรื่องยาแก่ชาวชุมชนที่สำคัญแหล่งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากคนขายยาเป็นเภสัชกรก็จะได้รับความเชื่อถือมาก เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นกับชาวชุมชนก็มักจะเลือกที่จะไปร้านขายยา

ที่ใกล้เคียงชุมชนนั่นเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ร้านขายยาที่ชาวชุมชนนิยมซื้อมากที่สุด 2 ร้าน คือร้านขายยาหน้าปากซอย (ร้านพัฒน์โอสด) และร้านขายยาท้ายปากซอย (ร้านหนึ่งเภสัช)

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในระยะแรก เป็นการสังเกตเกี่ยวกับ เช่น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของชุมชน สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ เช่น แผ่นป้ายโฆษณา ข่าวดาร ข้อมูลต่างๆจากหอกระจายข่าวประจำชุมชน เป็นต้น ใช้เวลาประมาณ 1 เดือน คือเริ่มจากเดือนกรกฎาคม 2543 โดยเข้าไปตอนเย็นวันธรรมดาและวันเสาร์อาทิตย์ (ไม่ทุกวัน) และในภายหลังใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกับกลุ่มคนที่ถูกศึกษา เป็นเวลาประมาณ 2 เดือน คือช่วงเดือนสิงหาคม – กันยายน 2543 มีการร่วมกระทำกิจกรรมด้วยกันร่วมกับการดำเนินการสนทนาท้งงานประเพณีต่างๆ และการไปเยี่ยมผู้เจ็บป่วยที่บ้านของเขา ทำให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน ซึ่งล้วนแต่เชื่อมโยงมาถึงเรื่องการซื้อขายใช้เองได้ทั้งสิ้น

3.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ผู้วิจัยใช้วิธีนี้ต้องใช้เพื่อการทราบข้อมูลทั่วไปและถึงข้อมูลระดับลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักและสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ต้องการทำการสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องบันทึกเทป ซึ่งอาจทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีอาการเกร็งได้ ดังนั้น ก่อนสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องเทปดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้พยายามสร้างความสัมพันธ์โดยการแวะไปมาหาสู่หลายครั้งมากจนเขาสนิทสนม กระทั่งมีการร่วมรับประทานอาหารกับผู้ให้ข้อมูลหลักด้วย ซึ่งผู้วิจัยและพยายามพูดคุยในเรื่องการขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเทปร่วมด้วยขณะสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทราบล่วงหน้าก่อนเพื่อลดอาการเกร็งและในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามไว้กว้างๆ ขณะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยพยายามพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเองมากที่สุด โดยเริ่มจากการสัมภาษณ์เรื่องทั่วไปเป็นเรื่องราวต่างๆ โดยทั่วไปของสมาชิกในครอบครัว เช่น กิจกรรมประจำวัน ชีวิตความเป็นอยู่ในแต่ละวัน และหลังจากนั้นเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกในประเด็นที่ศึกษา เช่น เคยใช้ยาอะไรมาบ้าง ยาชินนี้รู้จักได้อย่างไร วิธีใช้ยารู้มาจากไหน ทำไมถึงเชื่อและใช้ยาชินนี้ ชื่อยานี้จากที่ไหน ทำไมถึงซื้อยาใช้เองทำไมไม่ไปรักษาด้วยวิธีอื่น เป็นต้น บางท่านก็ให้สัมภาษณ์อย่างเป็นกิจลักษณะโดยหยุดการทำงานทุกอย่าง บางท่านก็ให้สัมภาษณ์พร้อมๆ

กับการทำงานไปด้วย ขั้นตอนนี้ใช้เวลาตั้งแต่เดือนตุลาคม 2543 จนถึง ตุลาคม 2544 เป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี

3.3 การบันทึกข้อมูลภาคสนาม ในการบันทึกข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ทำการบันทึกรายละเอียดต่างๆ ที่ได้จากการสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ได้พบเห็นที่น่าสนใจ การจดบันทึกสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ช่วยให้การเก็บข้อมูลเป็นไปได้อย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการลืมด้วย การจดบันทึกยังเป็นการช่วยเรียบเรียงระบบความคิดในการวางรูปแบบการทำงานก่อนหลังของการวางแผน การทำงานครั้งต่อไป หลังจากที่ได้มีการจดบันทึกข้อมูลภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยจะใช้เวลาในตอนเย็นประมาณ 1-2 ชั่วโมง ในการมาตรวจสอบและวิเคราะห์ดูว่าข้อมูลที่ได้มานั้นสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้ครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ ยังขาดอะไรบ้างก็จะรีบดำเนินการขณะที่อยู่ในภาคสนามเลย ในช่วงเดือนตุลาคม 2543 ถึง ตุลาคม 2544 นั้นเองและระยะเวลาหลังจากเดือนตุลาคม 2544-กุมภาพันธ์ 2545 เป็นช่วงที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลต่างๆ มาเขียนเรียบเรียงและนำมาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา มีการค้นคว้าตำราเอกสารเพิ่มเติมเป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เครื่องบันทึกเสียง เนื่องจากต้องการให้การพูดคุยสนทนาจากการสัมภาษณ์ มีความต่อเนื่องไปเรื่อยๆ ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องยาวๆ ได้ไม่มีสะดุด ทำให้มีความรวดเร็วในการเก็บข้อมูล แต่ต้องมาถอดเสียงในภายหลังจากการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง

4.2 กล้องถ่ายรูป ใช้ในการบันทึกภาพปรากฏการณ์ บริบทชุมชน กิจกรรมต่างๆ สิ่งที่เป็นรูปธรรมทั้งหลาย เพื่อเป็นข้อมูลและเป็นหลักฐานในการศึกษาวิจัย รวมทั้งสามารถถ่ายทอดรายละเอียดที่บางครั้งผู้วิจัยเก็บด้วยสายตาไม่ได้ครบถ้วน การเห็นภาพทำให้การบรรยายด้วยตัวอักษรมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4.3 สมุดบันทึก การจดบันทึกหรือการลงมือเขียน จะบังคับให้ผู้วิจัยเกิดมีการวิเคราะห์ในระดับหนึ่ง สามารถสร้างข้อสรุปได้เป็นระยะเป็นสมมติฐานชั่วคราวนั่นเอง เช่นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มระดับล่างแตกต่างจากกลุ่มระดับบนคืออะไรและเพราะอะไร หรือกลุ่มระดับล่างทั้ง 3 ครอบครัวยังมีฐานะทางเศรษฐกิจที่คล้ายคลึงกันมีการเลือกที่จะซื้อยาใช้เองทุกครอบครัว แต่ทำไมมีวิธีการซื้อยาไม่ว่าจะเป็นชนิดยา และการเลือกเข้าร้านยาที่แตกต่างกันเพราะอะไร หากไม่มีการจดบันทึกลงมือเขียน ทุกอย่างก็จะเป็นโจทย์ซึ่งยังไม่ได้

รับคำตอบอยู่อย่างนั้น และการดูข้อมูลจากที่บ้านก็ทำได้ตามความต้องการ และทำให้นึกภาพได้อย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา

5. การตรวจสอบข้อมูล และวิธีวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การตรวจสอบข้อมูล ทำการตรวจสอบข้อมูลหลายวิธีการ ดังนี้

5.1.1 การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้า โดยตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล ว่า ถ้าต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล จะได้ข้อมูลเหมือนกันหรือ เช่น ผู้ให้ข้อมูลหลักบอกว่าชาตินี้ได้มาจากเพื่อนบ้านแบ่งมาให้ทดลองทาคุ ใช้แล้วหายจากอาการเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ และยาสามารถฝากเพื่อนบ้านคนนี้ซื้อมาให้ได้ เมื่อรับทราบข้อมูลดังนี้ผู้วิจัยก็ได้ไปสอบถามกับเพื่อนบ้านคนนี้ทันทีว่า แนะนำยาอะไรให้กับผู้ให้ข้อมูลหลักบ้าง เพราะอะไรถึงแนะนำ (ชาวชุมชนบางคนบอกผู้วิจัยว่า การที่เพื่อนบ้านพูดคุยเรื่องยาให้กันและกันฟัง ถือว่าไม่ใช่การแนะนำ เป็นแต่เพียงการบอกเล่าให้กันฟังเท่านั้น ไม่มีใครกล้าแนะนำใคร เพราะไม่ใช่หมอ จะใช้ยานั้นๆ ตามหรือไม่ใช้ก็แล้วแต่ผู้รับฟัง ไม่ว่ากัน) และเมื่อผู้วิจัยเวียนไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักท่านอื่นๆ จนกระทั่งเวียนมาถึงผู้ให้ข้อมูลหลักคนเดิมอีกครั้ง ก็จะถามคำถามเดิม เพื่อต้องการดูว่ายังตอบว่าใช้ยาชนิดเดิม ในอาการเดิม และแหล่งซื้อเดิมหรือไม่ และบางครั้งการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้บริเวณบ้านผู้ให้ข้อมูลหลักเอง บางครั้งมีเพื่อนบ้านใกล้เคียงมานั่งฟังการสัมภาษณ์ด้วย ซึ่งทำให้ข้อมูลที่ได้อาจคลาดเคลื่อน ดังนั้นเมื่อเจอผู้ให้ข้อมูลหลักในสถานที่อื่น เช่น ร้านขายเหล็ก นั่งอยู่คนเดียว หรือนั่งกับเพื่อนกลุ่มใหม่ ผู้วิจัยก็จะพยายามถามคำถามเดิม เพราะต้องการดูว่าจะตอบตรงกันทุกครั้งหรือไม่ ซึ่งจะต้องนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์ต่อไป

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

5.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการศึกษาที่วางเอาไว้ โดยนำข้อมูลมาแยกแยะสร้างรหัส (code) เช่น มีการเรียนรู้เรื่องการไข้จากใครหรือแหล่งข้อมูลไหนและด้วยวิธีไหน ใช้ยาชนิดนั้นตามหรือไม่เพราะอะไร วิธีใช้ยาจากไหนด้วยวิธีไหน ซื้อยานี้จากที่ไหนเพราะอะไร ทำไมถึงซื้อยาใช้เองทำไมไม่ไปรักษาด้วยวิธีอื่น เป็นต้น นำข้อมูลทั้งมาแยกเป็นประเภทๆ โดยการใส่รหัสเป็นหมวดหมู่ หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ตามแนวคิดทฤษฎี เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเนื่องจากการวิจัยนี้ได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่ม ทำให้มีการวิเคราะห์ในส่วนของการเรียนรู้ทางสังคม

ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายเอง และปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลให้มีการซื้อขายเองว่า ถ้าเป็นกลุ่มระดับเดียวกันเองจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันในด้านไหนเพราะสาเหตุอะไร และถ้าหากต่างกลุ่มระดับกันจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะสาเหตุอะไรบ้าง